

Lenin kanaly / poema

Category: Kitapcy, Poemalar, Sözler
написано kitapcy | 22 января, 2025
Lenin kanaly / poema LENIN KANALY

Sapar agañ ýaşy segseni ýygryp,
Görüpdür durmuşyň ençe güzerin.
Agtyk-çowluklaryn daşyna egrip,
Her birine salyp otyr nazaryn.

Çuw-ak sakal, nurly ýüzi gülüp dur,
Ol bagtly garry, gaýy-gamy ýok.
Hojalykda islän zady bolup dur,
Içersinde hiç bir zatdan kemi ýok.

Ýorgany sap ýürek, düşegi haly,
Kemi ýokdy bag-bakjaly saýadan.
Bardy howlusynda her dürli maly,
Durmushyny zähmet bilen baý eden.

Körpelerniň sypaşdyryp başyny,
Olara guwanyp çaýlap otyrды.
Her ýere uçuryp göwün guşuny,
Geçmiş bir wakany oýlap otyrды.

Şol wagt gyssanmaç geldi-de Begli,
– Kaka, seni çagyryrlar, ýör – diýdi
Gelen buldozýorçy ortanjy ogly,
– Tejeniniň ullakan toýun gör – diýdi.

«Wolga» maşynyna mündirip Begli,
Kakasyny alyp, sürdi-de gitdi.
Kanal gazyşymyz boldy diýip şowly,
Ýolda kän gürrüňler berdi-de gitdi.

Uzaklaşman bular gelip ýetişdi,
Çañap ýatan Tejen derýaň boýuna.
Sapar aga derrew «Wolgadan» düşdi,

Wagtynda gelipdir halkyň toýuna.

Garşy alyp derrew Sapar agany,
Derýaň boýna getirdiler dessine.
«Töweregňe synlap otur bakaly»,
Diýip, haly düşediler astyna.

Märeke şatlykdan tolkun atýardy,
Telim ýerde palaw-nahar bişip dur,
Radionyň sesi hemmä ýetýärdi,
Gelýänler köp, maşynlardan düşüp dur.

Tolkun atyp durdy märeke sili,
Göwünler galkynyp, ýürek bökýärdi.
Günem bulaň toýun gutlaýan ýaly,
Asman gümmezinden gülüp bakýardy.

Ymgyr çöli böwsüp gelen kanalyň,
Zor tehnika hötdesinden gelipdir.
Bagt goşar ýene bagtyna iliň,
Halkym tutan işiň şowly bolupdyr.

Pil degenok, maşyn çöl göwsün dilen,
Buldozýorlar hatar-hatar düzüldi.
Doganlyk halklaryň kömegi bilen,
Dünýäde iň uly kanal gazyldy.

Gyrasynyň gummy hatar ak öý dek,
Gözüň uzaklardan kenara düşýär.
Bu goja Jeyhundan gaýdyp gör bak
Aýak ujy Tejen bilen tapyşýar.

Şu ýerde Begliniň bitiren işin,
Agzaman geçäýsem dilden aýyp bor.
Halkymyň önünde eden ýumuşyn,
Az-u-kän ýazmasam, elden aýyp bor.

Işledi gijesi, işledi gündiz,
Depeleri ýaryp gummy böwüsdü.

Galdyrdy çöllükde ýitmejek bir yz,
Geçen ýeri gyzyl-ýaşyl öwürdi.

Bir günlük göreş däl, azzat-da-mazzat,
Dessine bellisin edäýer ýaly.
Akyp ýatan çäge uçursyz bezzat,
Düz ýer däl, tiz gazyp gidäýer ýaly.

Emma Begli şu gazaply söweşde,
Bar güýjüni toplap öňe dyzady.
Başlan ýeri onuň galan soň daşda,
Yzy uly derýa bolup dyzady.

«Amyderýa – iň bir gudratly derýa,
Oň suwun hiç ýere sowup bolmazmyş.
Onuň damja suwam dälmişin yrýa,
Jogapsyz eliňem ýuwup bolmazmyş.

Jeýhun göwnemese, näçe gazsaňam,
Asyl seň yzyňa düşüp gelmezmiş.
Her näçe urunsaň, jana dözseňem,
Nazaryny başga ýere salmazmyş.

Kä güňleç ses edip çyrpynan wagty,
Kenaryn gark edip suwa batyrmış.
Garaňky gijä hem salýarmyş ýagty,
Doýmadym deňzine akyp ýatarmyş.

Heý onsoňam ol derýany nogtalap,
Suwuny Tejene getirip bormy.
Tüm gumlarda gyrasyny pugtalap,
Ürgün çägelerden ötürip bormy».

Tejen halky bu gün gelip bu ýere,
Taryhda bolmadyk toýun toýlajak.
Ösdürip boýlaryn ýene bir sere,
Bagt derýasyna girip boýlajak.

* * *

Şu ýere getirip Sapar agany,
Sözi üýşen märekeden başladym.
Bu toýda meň gözüm görensoň káni,
Ýaşulyňy bir gyrada taşladym.

Gahrymanym üýşen halkyň çetinde,
Derýaň gaýasyna çykyp otyrды.
Oň gözi äginmän kenar gatynda,
Boş jaryň düýbüne bakyp otyrды.

Derýanyň taňkyrap ýatyşyn görüp,
Bir uludan demin alyp sojady.
Taryh sahypasyn yza agtaryp,
Başyn ýaýkap, hasam ýüzi ajady.

Garrymyzyň entek ýaş ýigit wagty,
Derýadan nem syzman ekin gurardy.
Suw bolmasa halkyň çökerdi bagty,
Açlyk hem penjesin gerip ugrardy.

Özüniňem şonda eken bugdaýy,
Başlamanka gurap saman bolupды.
Ýigriminji ýyllaň kyndy ýagdaýy,
Agyr durmuş diýseň wehim salypды.

Şol ýylky bir waka Sapar aganyň,
Göz öňünden hatar gurady geçdi.
Ýañja atasydy iki çaganyň,
Çärjewe gidişi ýadyna düşdi.

...»Bolmuşyn Çärjewiň бүрүнji, мәши,
Il gidip getirýär, gidäýsem menem.
Bu ýyl köp adamlaň gaýtdy işi,
Gelýänçäm bir mydar edersin senem.

Diýip, aýalyna maslahat salsa,
– Haýay gowy bolsa edäý – diýipди.
Wah gideniň bilen nepaga bolsa,
Bähbidiňden galma, gidäý – diýipди.

Göz-gulak ederler töwerek-daşym,
Kak-söküm bar, belki janym saklaryn.
Gelyänçäň mydar bor, bir gara başym,
Çagalaram süýt içirip eklärin.

Kakasy, sag-aman barsaň şol ýere,
Sargajak zadym bar, sen pugta düşün.
Aýdyşlarna görä, bəriňi gara,
Amyderýasy hem şol ýerdemişin.

Tarypyn edýärler Jeýhun derýanyň,
Oň suwunyň her damjasy därimiş.
Oňa erki ýetmez soltanyň, şanyň,
Özem ähli derýalaryň pirimiş.

Onuň suwy aby-haýat suwdan hem,
Ýokumlymyş, hem süýjümiş, hem derman.
Garaz, şondan bir owurtjyk ýuwdan hem,
Dünýäde hiç zatdan çekmezmiş arman.

Gaýtjak wagtyň alyp şondan bir çüýşe
Gudratly derýanyň suwundan getir.
Içsek döwletimiz artar hemişe,
Bar sargajak zadym, şony bir bitir.

Diýip, dymdy Sapar agaň aýaly,
Bir çüýşe suw boldy hemme sargydy.
Uzak bolmasa-da Çärjewiň ýoly,
Garaz, şol wagtlar gitmek görgüdi.

Düýesi ýok, gitjek bolsa çöl bilen,
Hiç bolmanda, gerek bir daýaw eşek.
Otla münse ýoldaş gerek dil bilen,
Näm bolsa biline guşandy guşak.

Aldy aýalynyň birje halçasyn,
«Besdir – diýdi – düşenenmiz şu çaka.
Mäş salaryn» diýip, alyp çalçasyn,
Otla münüp gitdi Çärjewe baka.

Çärjewli tanyşy Narbaý ekäniň,
Sorap-idäp ahyr öýüne bardy.
Nyrhyn bilip bazarlaryň, dükanyň,
Aljak zady hakda oýlanyp gördi.

Halçasyn çalyşyp iki put mäşe,
«Myhman ýerime bir baraýyn» diýdi.
Tanşynyň öýünden alyp bir çüýşe,
«Amyderýasynam göreýin» diýdi.

Sapar aga derýa gitdi şol günü,
Narbaý taryp edip derýany öwdi.
Jeýhunynyň boýuna barşyna göni,
Towap edip, soňra, el-ýüzün ýuwdy.

«Miýesser bolmady üstünden geçmek»,
Diýdi-de çommalyp egnini gysdy.
«Ýatdan çykaýmasyn suwundan içmek»
Diýip, gyrasyna eňegni basdy.

Şeýdip haýran bolup, başyny ýaýkap,
Derýaň aňyrsyna gözün aýlady.
Soňra elindäki çüýşesin çäýkap,
Suw aljak ýerini durup peýledi.

Töwerek-daşyny synlady gowy,
Soňra usul bilen elin batyrdy.
Bagty hasap edip çüýşeli suwy,
Ýyljyraklap myhman ýerne getirdi.

Sapar aga bitirensoň işini,
Otla münüp öz iline gaýdypdy.
Sypap görüp çalçadaky mäşini,
«Bir aý güýmenje bor» diýip aýdypdy.

Tejen wokzalyndan düşüp ýöredi,
Arkasynda mäşi, elinde çüýşe.
Köçedäki gykylyga garady,
Meñzeýär gorkuly görülýän düýşe.

Şäher köçesinden barýan mahaly,
Sapar aga daşa büdräp ýykylady.
Arzylaýan şeýle gymmat bahaly,
Çüýşesi döwüldi, suwy döküldi.

Zyňylan telpegin aldy-da kakyp,
Gujaklady çalçadaky mäşini,
Suw dökülen ýere duranda bakyp,
Durup bilmän, dökdi gözden ýaşyny.

Şol wagt bir rus işçisi gelip:
– Jähennem dökülse bir çüýşe – diýdi.
Näm etjek şoň üçin ýüregiň dilip,
Näme urýaň başyn sen daşa – diýdi.

Sary saçly orsa içgin bakdy-da,
Suwly çüýşäň taryhyny sözledi.
Çalçadaky mäşi ýanna çekdi-de,
Ýene suw dökülen ýere gözledi:

– Ýöne çüýşe däl, bagtym syndy – diýp,
Çüýşäň bir bölegin dyrmalap gördi.
– Üstümden nähili bela iýndi – diýp,
Suw dökülen ýeri sermeläp gördi.

Saryja saçlaryn sypalap Saşa,
Saparyň egnine goýdy elini:
– Bar getiren suwuň ýekeje çüýşe,
Gandyrarmy Tejeniň giň çölünü.

Ýekeje kerpiçden tam salyp bolmaz,
Bir çüýşe suwuňam akdyrmaz aryk.
Bir owurt suw bilen bagtyňam galmaz,
Ýa-da ol janyňa bolmaz tetärik.

Ajygan ölmezmiş, alňasan öler,
Aljyrama dostum, gulak sal maňa.
Yrsgyň oýanyp bagtyň hem galar,
Howlukma ony hem aýdaýyn saňa.

Russiýada Lenin diýen är döräp,
Bütün halkyň bagtyn açyp başlady.
Pukara daýhana mähirli garap,
Halka yssy mährin saçyp başlady.

Yzyna düşürip işçi-daýhany,
Oba gezip, şäherleri söküp ýör.
Azatlyga çykaryp bar ynsany,
Ýerde dörän Gün ol, çogun döküp ýör.

Ýyldyrym dek gezip dana sözleri,
Ýüreklere uçgun bolup ýapysýar.
Gana dolup zulumkeşleň gözleri,
Üstlerinde asman-zemin tapysýar.

Lenin dünýäň gara buludyn syryp,
Ýalkymyny saçar älem-jahana.
Deňizleri böwsüp, daglary ýaryp,
Sözleri hem uçar älem-jahana.

Menem bir gün Lenin bilen sözleşdim,
«Garagumuň howrun öçüris» diýdi.
Mähir ýanyňan gözler bilen gözleşdim,
«Jeýhuny çöllükden geçiris» diýdi.

Onuň sözleriniň bolmaz yryasy,
Ejizlere, dertlilere lukmandyr.
Seň ýanyňdan akar Amyderýasy,
Hözirini görjekligiň hökmandyr –

Diýip, Saşa serdar hakda gür berdi,
Okan ýaly boldy. Sapar bir kitap,
Gözlerin giň açyp gaşlaryň gerdi,
Lenin sözün gaýtalady pyşyrdap.

Sapar şonda oň sözlerne yrylyp,
Mähir bilen gujaklady Saşany.
Onuň eden gürrüňlerne berilip,
Ol bir bada unudypdy çüýşäni.

«Meniňki kibitgä baryp dur» diýip,
Mäşli çalçasyny egnine atdy.
«Täze habarlardan gürrüň ber» diýip,
Mähirli hoşlaşyp öýüne gitdi.

Aýaly: -Sag-aman geldiňmi? – diýip,
Mäşi görüp, derrew gazan atardy.
Diýdi: -Bar zadymyz gutardyk iýip,
Çagalaryň ýagdaýlaram hatardy.

Müýnli ýaly aýalyna bakdy-da,
Gürrüň edip berdi suwuň dökülşin,
– Wah! – diýip aýaly için çekdi-de,
Başyn ýaýkap-ýaýkap garady daşyn:

– Allanäme öýe getiren bolsaň,
Yrsgalmyz oýanyp gider diýipdim.
Çagalaň ýaradyr başyna çalsaň,
Derman suwmuş, kömek eder diýipdim.

Täleýimiz haýsy laýa çökäýdi,
Bir çüýşe suw bize nesip etmedi.
Bagtymyzyň sili nirä akaýdy,
Özüme bir owurdam ýetmedi –

Diýip, zeyrenende onuň aýaly,
Sapar oňa guwanç bilen gözledi.
– Üýtgeşik adama duşadym häli –
Diýip, eşden zatlaryny sözledi:

– Bagtymyzy gözlemäli çüýşeden,
Lenin diýen bir akyldar döräpmiş.
Garyp-gasar üçin ençe iş eden,
Ol mähriban bütün halka ýarapmyş.

Asyl uzaklaşman türkmen halkynam,
Suwsuzluk derdinden dyndarjakmyşyn.
Gülzar etjek diýip bütün mülkünem,
Jeyhun suwun bärlik iýindirjekmişin.

Pikir etme heleý, bagtyň açaryn,
Tapyp gelendirin başga bir ýerden.
Menem şonda ganat baglap uçaryn,
Seni hem bezärin kümüşden, zerden –

Diýende, aýaly başyny ýaýkap,
Diýdi: -Gögermejek bolsady ekme.
Indikiň nämemiş ýok zatlar tapyp,
Biderek söz bilen içimi ýakma –

Diýdi-de çytylyp onuň aýaly,
Gamly gara öýde mäsşin bişirdi.
– Neresse çörek diýp aglady häli –
Diýip sallançakdan oglun düşürdi.

Ol iglije çaga tegeläp gözün,
– Kakga – diýp naýynjar nazaryn saldy.
Ýaş ata Begliniň sypalap ýüzün,
«Mäsş içeli» diýip gujagna aldy.

Sapar mäsşden bir çemçejik içende,
Gözüne ýaş aýlap, agzyny ýakdy...
Şeýle waka göz öňünden geçende,
Ol birsen tisginip, daşyna bakdy.

Görse şindem toýçularyň çetinde,
Derýaň gaýasyna çykyp otyrды.
Oň gözi äginmän kenar gatynda,
Boş jaryň düýbüne bakyp otyrды.

Şol wagtlar birden açmaly diýşip,
Bir tarapa geçýär märeke sili.
Bu gün ganat baglap uçmaly diýşip,
Heşelle kakýardy Tejeniň ili.

Tolgunýan märekaň ýüzleri ýagty,
Adam bary gum böwede gözleýär.
Lenta kesip, böwet açyljak wagty,
Bir ýolbaşçy orta çykyp sözleýär.

Yolbaşçymyz nutuk sözläp bolansoň,
Sapar agaň ogly Beglä söz berdi.
Begli ýylgyrjaklap orta gelensoň,
Ol şeýle sözledi, söze ezberdi:

«Getirdik Jeýhunyň mele suwuny,
Ebedi arzuwmyz miýesser boldy.
Çözdük asyrlarça çigşen düwüni,
Kanal desgalaram ýerbe-ýer boldy.

Ata-baba suwsuzlykdan köýüpdü,
Gyzgyn çölde otly köýnek geýipdi.
Suw diläp Burkuda arzyn diýipdi,
Eşitmedi, oň gulagam ker boldy.

Dilege zat ýogyn bildi halkymyz,
Jeýhuna jylawyn saldy halkymyz.
Bol suwdan geregin aldy halkymyz,
Eset, çöl derýasy püre-pür boldy.

Güýç görensoň çägäň bady ýatyşdy,
Kenarynda baglar jähek tutuşdy,
Ymgyr çölde bakja, baglar ýetişdi,
Solmaz güli-ýapraklary ter boldy.

Ýaşyl begres bilen bezäp çölleri,
Pagta ekip, ösdüreris gülleri.
Baş kanaldan aldyk ençe gollary,
Dumly-duşa akyp ýatan jar boldy.

Göreş edip biz getirdik derýany,
Nazar salsaň şosse ýoldur her ýany,
Gözüň görer altyn ýükli barýany,
Çölüm indi durşy bilen dür boldy».

Begli şu sözleri aýdanda joşup,
Şol wagt kiçijik bir waka boldy.
Sapar aga birden alaňdan düşüp,
Üşerlip, biriniň ýanyna geldi.

Ak sakal bir goja orsa seredip,
Ýakyn baryp nazaryny dikýärdi.
Onuň keşbi päk kalbynda ýer edip,
Mawyja gözlerne siňe bakýardy.

Belki gözlerinden tanandyr ony,
– Saşa! – diýip, birden ýañlandy sesi.
Ol hem Sapar aga okdurlyp göni,
Gujaklaşyp köp durdular ikisi.

Iki garry duşanyňa şat bolup,
Ýylgyryşdy bir-birine bakdy-da.
Däde Saşa birden çalaja gülüp,
Sapar agaň arkasyna kakdy-da:

– Guwanyp bilersiň ajaýyp işe,
Görýärmäň Leniniň düşdi nazary.
Suwdan doldur, hany seniňki çüýşe,
Şu ýeri hem Amyderýaň güzeri –

Diýende, gülüşip bulaň ikisi,
Ýene-de bir gezek maslahatlaşdylar.
Şol wagt Begliniň eşdildi sesi,
– Eset, kaka, gum böwedi açdylar!

Tejen derýasyna guýan mele suw,
Örküç-örküç bolup yňdarlyp barýa,
Tiz ýetmäge howlugýan dek çöle suw,
Çyrypynyp, lummurdap, düňderlip barýa.

Gözüň aýdyň diýip telpek zyňyşyp,
Ýene uly bagt tapdyk diýdiler.
Şadyýan halk iki ýana eňişip,
Jeýhuný Tejene sapdyk diýdiler.

Kim ýüzüne sylýar, kim ýuwýar elin,
Kimler oňa gujak açyp bakýarlar.
Märeke kenardan uzadyp golun,
Bagt sili bilen bile akýarlar.

Sapar aga bilen dāde Saşany,
Suwa basyp çykardylar dessine.
Çaga hasap edýäs segsen ýaşany
Diýip, derrew doladylar possuna.

«Bagtym daragtyna şerbet bolsun diýp,
Garagum çölleri gülzar bolsun diýp,
Lenin babam berdi bize derýany,
Jennete öwrülip gider her ýany.

Ömür suwly etsin gollary, käli,
Goý, ady hem bolsun Lenin kanaly».
Diýip, Sapar aga birden seslendi;
Derýanyň akyşy hasam çaslandy.

Çary GURBANGYLYJOW. Poemalar